–: प्राक्कथनम् :–

विश्वस्मिन्नेव प्राचीनतमा भाषा "**संस्कृतम्**" । आबहोः कालात् अत्युत्कृष्टाः ग्रन्थाः भाषायाम् अस्याम् उपलभ्यन्ते सर्वाः भारतीयभाषाः संस्कृतम् आश्रित्य प्रवृद्धाः सन्ति । राष्ट्रियभावैक्यं साधयितुं संस्कृतं महत्त्वपूर्णस्थानं भजते । भारते विविधतायाम् एकतां सम्पादयितुं संस्कृतभाषायाः योगदानं प्राथम्यं भजते । अस्माकं भारतीयसंस्कृतिः संस्कृतभाषाम् आश्रित्य विराजते । मानवेषु प्रादेशिकभावनां परिहृत्य "**वसुधैवकुटुम्बकम्**" इति भावनां जनयति **संस्कृतभाषा** ।

भाषायाः श्रवण–भाषण–पठन–लेखनकौशल प्राप्त्यर्थं निर्दिष्ट पाठ्यवस्तु निर्माणम् अत्यावश्यकम् । पाठ्यपुस्तक–निर्देशनालयस्य सूचनानुसारं अत्र षष्टकक्ष्यातः दशमकक्ष्या पर्यन्तं तृतीयभाषायाः एवम् अष्टमकक्ष्यातः दशमकक्ष्या पर्यन्तं प्रथमभाषायाः पाठ्यवस्तुरचना कृता ।

पाठ्यवस्तुरचनाकार्ये सहकृतवद्भ्यः सर्वेभ्यः सदस्येभ्यः सादरं कृतज्ञता समर्प्यते ।

सर्वजित्संवत्सरस्य– कार्तिकशुक्ल सप्तमी ।
दिनाङ्कः:– १७–११–२००७
स्थलम् – बेङ्गलूरु ।

पाठ्यवस्तुरचनासमितिः
प्रथमभाषा–तृतीयभाषा संस्कृतम्

भाषा पठ्यक्रमरचनासमितिः | प्रथम भाषा – संस्कृतम्

2007-2008 | **VIII, IX, X**

–: ಭಾಷಾ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ರಚನಾ ಸಮಿತಿ:–

೨೦೦೭–೦೮

ಪ್ರಥಮ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ೮, ೯ ಮತ್ತು ೧೦ನೇ ತರಗತಿ

DSERT – ಬೆಂಗಳೂರು – ೮೫.

–: संस्कृतम् :–

1	VIDWAN. PARAMESHWARA V. BHAT, M.A.B.ED. SAMSKRITHA TEACHER, SMT. SUDHA R SHETTY GIRLS HIGH SCHOOL, MOORUSAVIRA MUTT, HUBLI-560 028	2.	VIDWAN. VENKATARAMANA-BHAT, M.A.B.ED, SAMSKRITHA TEACHER, BEL HIGH SCHOOL, JALAHALLI, BANGALORE-560013	3.	VIDWAN.T.C.ASHWATH KUMAR M.A.B.ED., SRI MANONMANI SAMSKRITHA PATHASHALA, PUTTANA ROAD CROSS, (RESERVOIR ROAD), BASAVANAGUDI, BANGALORE-4
4.	SMT. SHYAMALA .S. M.A.B.ED., SAMSKRITHA TEACHER, SRI VANI GIRLS HIGH SCHOOL, RAJAJINAGAR, BANGALORE -10	5.	DR. SATISH DEVARU HEGDE VIDWAN, M.A. B.ED. PH.D, DEPT. OF SAMSKRITHA, R.V. GIRLS HIGH SCHOOL, II BLOCK, JAYANAGAR, BANGALORE – 11	6.	DR. VENKATA RAMA BHATTAR M.A.M.ED., D.LITT, SAMSKRITHA TEACHER, NATIONAL HIGH SCHOOL, K.R. ROAD, BASAVANAGUDI, BANGALORE-4
7.	VIDWAN NARASIMHA BHAGAVATH SAMSKRITHA TEACHER, M.A.B.ED., JANASEVA VIDYA KENDRA, CHANNENAHALLI, KADABAGERE POST, TAVAREKERE HOBLI, BANGALORE SOUTH – 562 130	8.	VIDWAN MAHESH BHAT. M.A.B.ED SAMSKRITHA TEACHER, THE P.T.A. SCHOOL, I BLOCK, JAYANAGAR, NEAR ASHOKA PILLAR, BANGALORE - 11		

Middle School Third Language Sanskritham – VI & VII

षष्ठ – सप्तमकक्ष्ययोः तृतीयभाषा – संस्कृतम् ।

आवर्षं बोधनार्थ लभ्यावधयः १४०	VI	VII
सङ्ग.तिः / भाषापरिचयः	२०	२०
गद्यम्	५१	५१
पद्यम्	३०	३०
सृजनशीलता	१३	१३
परिहारबोधनम्	०८	०८
घटकपरीक्षाः	०४	०४
प्रथमावधिपरीक्षाः	०७	०७
द्वितीयावधिपरीक्षाः	०७	०७
आहत्य	१४०	१४०

परिष्कृतपठ्यवस्तु

तृतीयभाषा – संस्कृतम् – २००७–०८

षष्ठी कक्ष्या

೬ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ತೃತೀಯಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – तृतीयभाषा – संस्कृतम् – षष्ठी कक्ष्या – २००७–२००८

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೬ನೇ ತರಗತಿ ತೃತೀಯ ಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	**किमर्थं बोधनीयम् ?**	**के के अंशाः बोधनीयाः ?**	**कथं बोधनीयाः ?**	**कियत् अवगतम् ?**
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt ? (Evaluation)**
१. भाषा परिचयः । श्रवण कौशलस्य प्राधान्यम् ।	भाषायाम् आसक्तिं जनयितुम् ।	वर्णमाला – स्वर, व्यञ्जन, गुणिताक्षर, संयुक्ताक्षराणां परिचयः । वर्गीय, अवर्गीय, अल्पप्राण, महाप्राणानां परिचयः । कर्कश, मृदुव्यञ्जनानाम् अनुनासिकानां च परिचयः ।	कृष्णफलक, सचित्रकोष्टक साहाय्येन वर्णमालानां परिचयः । दृश्य–श्रव्य माध्यमद्वारा बोधनम् । * सम्पूर्ण वर्णमाला कोष्टक रूपेण भवेत् ।	वर्णानां श्रवणेन उच्चारणकौशलं प्राप्नोति । वर्णान् दृष्ट्वा लेखितुम् अपि प्रयत्नं करोति ।
२. पद परिचयः	संस्कृत भाषायाः प्राथमिक ज्ञान – सम्पदनार्थम् उच्चारणकौशल संवर्धनार्थं च ।	सामान्य अजन्तशब्दानां परिचयः । यथाः–राम–रमा–वन इत्यादयः ।	चित्रपटद्वारा व्यावहरिक पदानां परिचयः प्राणिनः–पक्षिणः–फलानि शाकाः–नित्योपयोगिवस्तूनि च ।	चित्रं दृष्ट्वा पदपरिचयं, उच्चारणकौशलं च प्राप्नोति ।
३. वचनाभ्यासः	वचन ज्ञानसम्पदनार्थं द्विवचनज्ञानार्थं च ।	पूर्वोक्त अजन्त शब्दैः सह सर्वनाम शब्दानां पाठनम् यथा–तद् किं शब्दौ त्रिषुलिङ्गे.षु ।	कृष्णफलकस्य उपयोगेन चित्रपट दर्शनेन सरल–सम्भाषणद्वारा बोधनम् ।	सर्वनामशब्दानां ज्ञानं प्राप्नोति । वचन ज्ञानेन सह कण्ठस्थीकरोति ।

1	2	3	4	5
४. लिङ्ग.विभक्ति विचारः	विभिन्न वस्तूनां लिङ्ग.ज्ञानेन सह सरल वाक्यरचना–सम्भाषणा कौशल सम्पादनार्थं च ।	त्रिषु लिङ्गे.षु सप्तविभक्तीनां परिचयः ।	चित्रद्वारा–सम्भाषणद्वारा च लिङ्ग.–विभक्तीनां परिचयः ।	लिङ्ग. विभक्तीनां ज्ञानेन सह सम्भाषण कौशलं प्राप्नोति ।
५. क्रियापद परिचयः ।	वाक्यरचनाकौशल्यं, सम्भाषण कौशल्यं साधयितुं च ।	लट् लकारस्य परिचयः । केवलं परस्मैपदम् ।	चित्रद्वारा, सम्भाषणद्वारा च पुरुषत्रयाणां बोधनम् । छात्रद्वारा वाचनम् अनुवाचनं च ।	पुरुषत्रयाणां ज्ञानेन सह पुरुषवचनानुसारं वाक्यरचना समर्थः भवति ।
६. संख्यापरिचयः ।	संख्यायाः ज्ञानं सम्पादयितुम् ।	१–२५ पञ्चविंशति पर्यन्तं बोधनम् ।	चित्रद्वारा संख्याबोधनम् । अत्र तिथि–वार–ऋषि इत्यादीनां परिचयद्वारा संख्याबोधनम् ।	उच्चारण–वस्तुवीक्षणेन च संख्याज्ञानं प्राप्नोति ।
७. गद्यभागः ।	भाषाज्ञानम्–भाषावैशिष्ट्यं च वर्धयितुम् । सांस्कृतिकमौल्य–वर्धनार्थम् ।	सामान्यतः षट् पाठाः भवेयुः । १५०–तः २०० शब्दाः भवेयुः : । एकः पाठः पुटद्वयात्मकः भवेत् । परिसर–व्यक्ति–उत्सव–राष्ट्रनायकानां च परिचयात्मकः पाठाः । पञ्चतन्त्र–रामायण–महाभारतादीनां नीतिकथा पाठाः ।	दृश्य–श्रवण–माध्यम द्वारा बोधयति । सम्भाषणद्वारा पाठं बोधयति ।	श्रवणपठन द्वारा गद्य भागस्य ज्ञानं प्राप्नोति । एतेन सामाजिक नैतिक मौल्यवर्धनं प्राप्नोति । राष्ट्रिय भावैक्यं सम्पादयति च ।
८. पद्यभागः	पद्यवाचने अभिरुचि उत्पादनार्थं, सुश्राव्य विधानेन भावप्रधानेन च पद्य वाचन सामर्थ्यं सम्पादयितुम् ।	सामान्यतः चत्वारः पाठाः भवेयुः । एकः पाठः एकपुटात्मकः भवेत् । सुभाषितानि (पञ्च)–स्तोत्राणि (पञ्च)–देशभक्ति गीतमेकं–शिशुगीतमेकः च ।	दृश्य–श्रव्य माध्यमेन समूहगान अभ्यासनेन च भवितुमर्हति । स्तोत्रं–सुभाषितं च कण्ठपाठार्थं भवेत् ।	पद्यानि कण्ठस्थी करोति । सुश्राव्यं गायति । पद्यस्य वैशिष्ट्यं जानाति ।

सूचनाः * नीलनक्षसाहितं प्रश्नपत्रिका ।

* वार्षिक पाठयोजना ।
* पदकोषः ।
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः ।
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः ।**

अ) अमरकोषः

आ) नीतिशतकम् ।

इ) पञ्चतन्त्रम्

ई) रामायणं महाभारतं च ।

उ) रूपचन्द्रिका

ऊ) सूक्तिमुक्तावलिः ।

ऋ) आधुनिककवीनां शिशुगीतपुस्तकानि ।

ॠ) संस्कृतभारत्या प्रकाशितानि पुस्तकानि ।

परिष्कृतपठ्यवस्तु

तृतीयभाषा – संस्कृतम् – २००७–०८

सप्तमी कक्ष्या

೭ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ತೃತೀಯಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – तृतीयभाषा – संस्कृतम् – सप्तमी कक्ष्या – २००७–२००८
ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೭ನೇ ತರಗತಿ ತೃತೀಯ ಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	किमर्थं बोधनीयम् ?	के के अंशाः बोधनीयाः ?	कथं बोधनीयाः ?	कियत् अवगतम् ?
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt ? (Evaluation)**
१. गद्यभागः	भाषाज्ञानं, वैशिष्ट्यं च वर्धयितुम् । सांस्कृतिकमौल्यं वर्धयितुम् ।	सामान्यतः १०–१२ पाठाः भवेयुः । एकः पाठः पुटद्वयात्मकः, १५० तः २०० शब्दाः भवेयुः । प्राचीन नवीन कवि–विज्ञानि–राष्ट्रियनायक–आदर्शपुरुषाणां च परिचयः । पञ्चतन्त्र–हितोपदेश–वेतालकथा इत्यादिनीतिकथाः, परिसर–पुण्यक्षेत्र, प्रेक्षणीयस्थल–समाजसुधारकाणां च परिचयः ।	विविध साहित्यप्रकाराणां साहाय्येन, वाचनेन, दृश्य माध्यमेन बोधनम् ।	श्रवणपठनद्वारा गद्य भागस्य ज्ञानं प्राप्नोति । सामाजिक – नैतिक–सांस्कृतिक मौल्यानां संवर्धनं भवति । राष्ट्रिय भावैक्यस्य वर्धनं भवति ।
२. पद्यभागः	पद्यानां वाचने गायने च अभिरुचि उत्पादनम्, सुश्राव्यं, भावाभिव्यक्तेः वर्धनार्थं च ।	सामान्यतः षट् पाठाः भवेयुः । एकः पाठः एकपुटात्मकः भवेत् । सुभाषितानि स्तोत्राणि–देशभक्तिगीतम् शिशुगीतम्– रामायण–महाभारतादि काव्येषु विद्यमानाः श्लोकाः ।	दृश्य–श्रव्य माध्यमेन समूहगान–अभ्यासेन च भवितुमर्हति । स्तोत्राणि सुभाषितानि च कण्ठपाठार्थं च भवेत् सामान्यतः पञ्चश्लोकाः अनुष्टुप् छन्दसि, इतर श्लोकाः इतर छन्दसि भवितुमर्हंति । दश–द्वादश श्लोकाः कण्ठपाठार्थं भवेयुः ।	पद्यानि कण्ठस्थी करोति । सुश्राव्यं गायति । पद्यस्य वैशिष्ट्यं जानाति ।

1	2	3	4	5
३. व्याकरण भागः । सुबन्तप्रकरणम् ।	शब्दरूपेण भाषायाः नैपुण्यं जनयितुम् । सरलवाक्यरचनार्थं सम्भाषणकौशलं वर्धयितुं च ।	पूर्वतन कक्ष्यायाः पुनरावर्तनम् । अजन्त शब्दानां परिचयः । इकारान्तः (पुं) (कविः), ईकारान्तः (स्त्री) जननी, अस्मद्–युष्मद् शब्दाः ।	पूर्वतन कक्ष्यायां विद्यमानानां शब्दानां पुनरावर्तनम् कोष्टक–कृष्णफलक–चित्रपटस्य उपयोगेनच बोधनम् । सरल सम्भाषणद्वारा लिङ्ग.–विभक्तीनां परिचयः ।	कण्ठस्थीकरोति । शब्दानां लिङ्ग.–विभक्ति–वचन ज्ञानं प्राप्नोति । सम्भाषणकौशलं प्राप्नोति ।
४. तिड.न्त प्रकरणम् ।	वाक्यरचनाकौशल सम्पादनार्थम् । सम्भाषण कौशलं सम्पादयितुम् ।	लट् लकारः– (आत्मनेपदम्) लड्. लकारः– (परस्मैपदम्)	चित्रपट–सम्भाषण–कृष्णफलकस्य उपयोगेन च पुरुषत्रयाणां बोधनम् । छात्रद्वारा वाचनम् अनुवाचनं च ।	पुरुषत्रयेषु लट्–लड्. लकारस्य ज्ञानं प्राप्नोति । पुरुषवचनानुसारं वाक्यं रचयितुं समर्थः भवति ।
५. संख्यापरिचयः	संख्याज्ञानं वर्धयितुम् ।	१–५० पञ्चशत् पर्यन्तं बोधनम् । समय बोधनम् ।	चित्रपटद्वारा संख्याबोधनम् । अत्र नक्षत्राणां–संवत्सराणां च परिचयः श्लोकरूपेण बोधयति।	उच्चारण–वीक्षण–कण्ठपाठद्वारा संख्या ज्ञानं प्राप्नोति ।
६. सन्धि प्रकरणम् ।	पदविभागज्ञानं सम्पादयितुम् ।	सवर्ण–गुण–वृद्धिसन्धीनां सोदाहरणं परिचयः।	कोष्टक–कृष्णफलकस्य उपयोगेन च सन्धीनां परिचयः । सन्धेः नियमं कोष्टकद्वारा बोधनीयम् । लेखनोच्चारणद्वारा सन्धेः विभजनम् ।	सोदाहरणं सन्धिज्ञानं प्राप्नोति । सन्धेः विभजनं संयोजनज्ञानं च प्राप्नोति ।

सूचना :

* नीलनक्षसाहितं प्रश्नपत्रिका ।
* वार्षिक पाठयोजना ।
* पदकोषः ।
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः ।
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः ।**

अ) अमरकोषः

आ) नीतिशतकम् ।

इ) पञ्चतन्त्रम्

ई) रामायणं–महाभारतं च ।

उ) रूपचन्द्रिका ।

ऊ) सूक्तिमुक्तावलिः ।

ऋ) सदुक्तिकर्णामृतम् ।

ॠ) आधुनिककवीनां शिशुगीत पुस्तकानि ।

ऌ) संस्कृतभारत्याः, सुरसरस्वतीसभायाः, भारतीयविद्याभवनद्वारा प्रकाशितानि पुस्तकानि ।

High School First Language Samskritham – VIII, IX & X

प्रौढशाला प्रथमभाषा – संस्कृतम् ।

आवर्षं बोधनार्थं लभ्यावधयः १८०	VIII	IX	X
सङ्गतिः	१५	१५	१५
गद्यम्	५०	५०	५०
पद्यम्	३५	३५	३५
व्याकरणम्	५०	५०	५०
परिहारबोधनम्	१०	१०	१०
परीक्षा	२०	२०	२०
आहत्य	**१८०**	**१८०**	**१८०**

परिष्कृतपठ्यवस्तु

प्रथमभाषा – संस्कृतम् – २००७–०८

अष्टमी कक्ष्या

೮ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – प्रथमभाषा – संस्कृतम् – अष्टमी कक्ष्या – २००७–२००८
ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೮ನೇ ತರಗತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	किमर्थं बोधनीयम् ?	के के अंशाः बोधनीयाः ?	कथं बोधनीयाः ?	कियत् अवगतम् ?
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt / Evaluation**
१. सङ्गतिः	वर्णानां पदानां च शुध्दोच्चारणे योग्यता–सम्पादनार्थं दोषरहित लेखनकौशलवर्धनार्थं माहेश्वरसूत्रप्राप्ति–विचारं ज्ञातुम् ।	वर्णमाला–संयुक्ताक्षराणां गुणिता क्षराणां च बोधनम् । माहेश्वरसूत्राणि पाणिनेः कथा च । एकमात्रो भवेद्ध्रस्वः . . . . . . श्लोकः योजनीयः ।	सचित्रकोष्ठकं, दृश्य–श्रव्यमाध्यमद्वारा, कृष्ण – फलकस्य साहाय्येन पाठनम् । वर्णमालाभ्यासः पाठ्यपुस्तकस्य आरम्भे भवेत् । प्रत्याहारविषये विवरणं भवेत् ।	वर्णानां श्रवणदर्शनद्वारा उच्चारणकौशलं, लेखन कौशलं च प्राप्नोति । सुन्दरं, शुद्धं, सुस्पष्टं च लिखति । अक्–इक्–इत्यादि प्रत्याहारान् जानाति ।
२. सन्धयः	शब्दविभागपूर्वकं भाषाशैलीमवगन्तुम्	स्वरसन्धयः	कृष्णफलकस्योपयोगेन चित्रकोष्ठक साहाय्येन च पाठनम् ।	उदाहरणानि दृष्ट्वा सन्धिप्रकारान् जानाति ।
३. सुबन्तप्रकरणम्	शुद्धरूपेण भाषायां नैपुण्यं जनयितुम् ।	अजन्तशब्दानां परिचयः–राम, हरि, गुरु, पितृ, रमा, मति, धेनु, ज्ञान, वारि, मधु, तद्, एतद्, किम् अस्मद्, युष्मद् शब्दानां सर्वविभक्ति वचनेषु परिचयः ।	कृष्णफलकस्योपयोगेन कोष्ठकसाहाय्येन च पाठनम् ।	शब्दान् कण्ठस्थीकरोति ।

1	2	3	4	5
	सरलवाक्यरचनार्थं सम्भाषणकौशलं वर्धयितुं च । अन्त–लिङ्ग.–विभक्ति–वचनज्ञानं प्राप्तुम् ।	अन्त–लिङ्ग.–विभक्ति–वचनानां परिचयः ।	उच्चारणद्वारा उपलब्ध वस्तूनां साहाय्येन अन्त–लिङ्ग.–विभक्ति–वचनानां बोधनम् ।	सम्भाषणकौशलं लिङ्ग. विभक्ति वचनज्ञानं च प्राप्नोति ।
४. तिङ.न्त प्रकरणम्	वाक्यरचना कौशल्यं वर्धयितुम् । कालज्ञानं अर्थज्ञानं च साधयितुम् । सम्भाषणकौशलं साधयितुम् ।	लट्–लृट्–लोट्–लङ्.–लकाराणां परस्मैपदे आत्मनेपदे च परिचयः । अस्–कृ–धात्वोः लट्लकारे परिचयः ।	दृष्यश्रव्यमाध्यमद्वारा कृष्णफलकस्य साहाय्येन च पाठनम् ।	पुरुषत्रयाणां कालत्रयाणां च ज्ञानं प्राप्नोति । लकारपुरुषवचनानुसारं वाक्यरचना समर्थः भवति ।
५. संख्यावाचकाः	संख्याज्ञानं प्राप्तुम् ।	शतपर्यन्तुम् (१–१००)	चित्रद्वारा, कोष्ठकद्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च सङ्.ख्यां बोधयति ।	उच्चारणद्वारा, वस्तुवीक्षणद्वारा संख्याज्ञानं प्राप्नोति ।
६. कारकाणि	वाक्यरचना कौशलं वर्धयितुम् ।	कारकाणां सामान्य परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा सम्भाषणद्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च कारकाणां बोधनं करोति ।	उच्चारणद्वारा, सम्भाषण द्वारा च कारकाणां ज्ञानं प्राप्नोति ।
७. विशेषव्याकरणांशाः	निर्दुष्टवाक्यरचना कौशलं वर्धयितुम् ।	विना, नमः, सह, साकम्......... एतेषां परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा उदाहरणद्वारा सम्भाषणद्वारा विशेषव्याकरणांशान् बोधयति ।	उच्चारणद्वारा सम्भाषणद्वारा विशेषव्याकरणज्ञानं प्राप्नोति ।
८. समासः	समासविषये सामान्यज्ञानं कारयितुम् ।	समासानां सामान्यपरिचयः सामान्यतत्पुरुषः, नञ्समासः एतयोः समासयोः बोधनम् । [द्विगु–कर्मधारययोः परिचयः नवम कक्ष्यायां भवेत्]	कोष्ठकद्वारा, उदाहरणद्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च समासानां बोधनं करोति ।	सम्भाषणद्वारा उदाहरणद्वारा च समासज्ञानं प्राप्नोति ।

1	2	3	4	5
९. पत्रम्	लौकिकव्यवहारार्थम्	विरामपत्रम्, मित्रं प्रति पत्रम् ।	कोष्ठकद्वारा कृष्णफलक – स्स्स्योपयोगेन च पत्रलेखन क्रमं बोधयति ।	पत्रलेखनद्वारा क्रमानुसारं पत्रलेखनं जानाति ।
१०. प्रबन्धः	अभिव्यक्तिकौशलवर्धनार्थं सामाजिक समस्यानां परिचयार्थं च	परिसरसंरक्षणम्, वार्तापत्राणि, स्वातन्त्र्योत्सवः, धार्मिकोत्सवः ।	कृष्णफलकस्योपयोगेन प्रबन्धलेखनक्रमं बोधयति ।	प्रबन्धलेखनद्वारा अभिव्यक्तिकौशलं प्राप्नोति ।
११. अनुवादः	अनुवादकलावर्धनार्थम् भाषासौरभं दर्शयितुम् च ।	पाठित लकार प्रधानानि वाक्यानि । गद्यरूपेण भवेत् ।	कृष्णफलके वाक्यानां लेखनेन अनुवादकौशलं बोधयति ।	वाक्यलेखनद्वारा अनुवादकलां जानाति ।
	* अवधेयांशे अवगच्छतांशे अव्ययानां पञ्चवृत्तीनाम् उपसर्गाणां च परिचयः देयः ।			
१२. गद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च ज्ञातुम् संस्कृतसाहित्य प्रकाराणां परिचयार्थम् ।	सरलसम्भाषणम्, वर्णनं, परिसरः, नाटकम्, आधुनिकप्राचीनकथाः, देशभक्तानां जीवनगाथाः, क्रीडा, सांस्कृतिकविषयाः, पर्वदिनानि, आदर्शमहिलाः ऋतवः, वैज्ञानिक स्वास्थ्यम्, ऐतिहासिक धार्मिक सांस्कृतिकक्षेत्राणि, आदर्शबालकथाः (यथा– प्रह्लादः, ध्रुवः, नचिकेताः, भगत्सिंहः, उद्दालकः, इत्यादयः) प्रायः १०–१२ पाठाः भवेयुः । पाठस्तु पृष्ठद्वयात्मकः भवेत् । पाठाः वैविध्यमयाः व्यक्तित्वविकसने सहायकाः च भवेयुः ।	प्रभावपूर्णवाचनद्वारा दृश्यश्रव्यसाधनद्वारा आङ्गि.काभिनयद्वारा सम्भाषणद्वारा उपकथानां समावेशेन, सांस्कृतिक–नैतिक – सामाजिकमौल्यानां संवर्धनपूर्वकं बोधनं करोति ।	सम्भाषण–वाचन–अभिनय– श्रवणद्वारा सत्य–समतागौरवादर– धैर्य–त्याग–परोपकार–स्वावलम्बन– कर्तव्यनिष्ठा–सहिष्णुता राष्ट्रभक्ति– इत्यादिगुणानां संवर्धनां भवति ।

1	2	3	4	5
१३. पद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च ज्ञातुम् । गेयगुणसामार्थ्यं वर्धयितुम् । प्राचीनसंस्कृतपद्यकाव्य प्रकाराणां नवीनसंस्कृत पद्यानां च परिचयार्थम् ।	रामायण महाभारतादिकाव्याधारित पद्यानि, स्तोत्राणि, शिशुगीतम्, प्रसिद्धसुभाषितानि, भवेयुः । अत्र प्रातःस्मरणम्, देशभक्ति–गीतम्, सज्जनप्रशंसा, विद्यायाः महत्त्वम् इत्यादिविषये "अनुष्टुप्" छन्दसि विद्यमानाः १०–१२ श्लोकाः भवेयुः । प्रायाः ५–६ पद्यपाठाः, तेषु पञ्च स्तोत्राणि, दश सुभाषित श्लोकाः कण्ठपाठार्थं भवेयुः । (गानयोग्यम्)	प्रभावपूर्णवाचनद्वारा पदविभागपूर्वकम् अन्वयं कृत्वा सुस्वर वाचनद्वारा पद्यानि भावपूर्ण बोधयति ।	आनन्देन पद्यानि श्रुणोति । माधुर्येण पद्यानि गायति । रसास्वादम् अनुभवति ।

सूचनाः

* नीलनक्षसहितं प्रश्नपत्रिका ।
* वार्षिक पाठयोजना ।
* पदकोषः ।
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः ।**

अ) रामायणम्   आ) महाभारतम्   इ) पञ्चमहाकाव्यानि   ई) भासानाटकचक्रम्
उ) हितोपदेशः   ऊ) पञ्चतन्त्रम्   ऋ) वेतालपञ्चविंशतिः   ॠ) अमरकोषः
ऌ) कालिदासस्य नाटकानि   ए) बृहत्कथा   ऐ)रूपचन्द्रिका   ओ) सिद्धान्तकौमुदी
औ) संस्कृतभारत्याः साहित्यानि   अं) भर्तृहरेः शतकत्रयम्   अः) मुकुन्दमाला
क) सुभाषितरत्नभाण्डागारम्   ख) बृहत्स्तोत्ररत्नाकरः   ग) लीलावती
घ) चरक–सुश्रुतसंहिता   ङ) अष्टाङ्ग.हृदयम्   च) बृहज्जातकम्   छ) वृत्तरत्नाकरः
ज) चन्द्रालोकः इत्यादयः ।

परिष्कृतपठ्यवस्तु

प्रथमभाषा – संस्कृतम् — २००७–०८

नवमी कक्ष्या

೯ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – प्रथमभाषा – संस्कृतम् – नवमी कक्ष्या – २००७–२००८
ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೯ನೇ ತರಗತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	किमर्थं बोधनीयम् ?	के के अंशाः बोधनीयाः ?	कथं बोधनीयाः ?	कियत् अवगतम् ?
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt / Evaluation**
१. गद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च बोधयितुम् । गद्यकाव्ये अभिरुचिं जनयितुम् ।	अत्र संस्कृतभाषायाः सामान्यज्ञानं एवं संस्कृत गद्यभागं श्रुत्वा वा पठित्वा अर्थग्रहणम्, अभिव्यक्तिकौशल वर्धनार्थं– सम्भाषणात्मकः पाठः, ऐतिहासिक, आयुर्वेद – योग सम्बद्धः पाठः सांस्कृतिक, प्रेक्षणीय स्थालानां परिचयात्मकाः पाठाः, प्राचीन विज्ञानिनां, समाज सुधारकाणां परिचयः, संस्कृताभिवृद्धये आधुनिक संस्थानां/ व्यक्तीनां योगदानाम् । नीतिकथाः अपि भवेयुः । सामान्यतः ८–१० पाठाः + पृष्टद्वयात्मकः अथवा पृष्टत्रयात्मकः पाठाः भवेयुः । प्राचीन–नवीन नाटकद्वयं भवेत् ।	विविधसाहित्य प्रकाराणां – साहाय्येन, वाचनेन तथा दृश्यमाध्यमेन बोधनम् ।	सम्भाषण, वाचन, अभिनय, श्रवणद्वारा, सत्य, समता, गौरवादर, धैर्य, त्याग, परोपकार, स्वावलम्बन, इत्यादिगुणानां सवर्धनं भवति ।

1	2	3	4	5
२. पद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च बोधयितुम् प्राचीन / नवीन पद्यकाव्यस्य परिचयं कारयितुम् । पद्यकाव्ये रुचिं जनयितुम् ।	अत्र रामायण–महाभारत, रघुवंश इत्यादि प्राचीन पद्यकाव्येषु विद्यमानः श्लोकाः, स्तोत्राणि, सुभाषितानि, आधुनिक कवीनां पद्यानि भवेयुः । पाठः देशभक्तिपूरितः च भवेत् । नीतियुक्ताः, वर्णनाप्रधानाः च भवेत् । सामान्यतः ४–६ पद्यपाठाः भवेयुः ।	कवीनां परिचयद्वारा प्राचीन–नवीन संस्कृत पद्यसाहित्यस्योपयोगेन, वाचनेन, पद्यबोधनम् ।	पद्यकाव्ये अभिरुचिं लभते । मधुरं गातुं जानाति ।
३. व्याकरणभागः (पूर्वतन कक्ष्यासु पाठित व्याकरणाशाः तत्तत् व्याकरणपाठस्य आरम्भे स्मारणीयाः) **<u>सुबन्तप्रकरणम्</u>**	शुद्धरूपेण भाषाप्रौढिमां जनयितुम् । रचनाकौशलं वर्धयितुम् ।	अत्र सामान्यतः नदी–राजन्–मनस्, भवत्, सर्व इत्यादि शब्दानां परिचयः ।	कोष्ठक, पाठ्यपुस्तक, शब्दरूपावली, कृष्णफलकस्य, उपयोगेन 'सुबन्तप्रकरणम्' बोधयति ।	शब्दानां श्रवणेन, वाचनेन, लेखनद्वारा सुबन्तशब्दान् जानाति । लिङ्ग.–विभक्ति–वचनपूर्वकं प्रयोगकौशलं जानाति ।
४. सन्धयः	शब्दविभागपूर्वक भाषाशैलीमवगन्तुम् ।	**<u>व्यञ्जनसन्धयः</u>**–जश्त्व, अनुनासिक, श्चुत्व, ष्टुत्व, परसवर्णः, अनुस्वारः च ।	कोष्ठक, चित्रपट, कृष्णफलकस्य उपयोगेन सन्धीनां बोधनं करोति ।	उदाहरणानि दृष्ट्वा सन्धिप्रकारान् जानाति ।
५. तिड.न्तप्रकरणम्	वाक्यरचनाकौशलं वर्धयितुम् । कालज्ञानं वर्धयितुम् । अर्थज्ञानं साधयितुम् । सम्भाषणकौशलं–साधयितुम् ।	लट्–लङ्.–लोट्–लृट् लकारैः सह विधिलिङ्. लकारस्य परिचयः । तथा च 'अस्–कृ' धातोः लङ्. लकारस्य परिचयः ।	दृश्यश्रव्यमाध्यमद्वारा, कृष्णफलकस्य साहय्येन पाठंकरोति ।	पुरुषत्रयाणां कालत्रयाणां च ज्ञानं प्राप्नोति । वचनानुसारं वाक्यं कर्तुं समर्थः भवति ।
६. कारकपरिचयः विशेषव्याकरणांशाः च	कारकाणां सम्पूर्ण परिचयं कर्तुम् । वाक्यरचनाकौशलं वर्धयितुम् ।	कारकाणां सम्पूर्ण परिचयः । प्राक्–बहिः–परितः–उभयतः–अन्तरा इत्यादीनां परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा, सम्भाषणद्वारा, उदाहरणवाक्यद्वारा कारकाणां तथा विशेषव्याकरणांशानां बोधनं करोति ।	उच्चारणद्वारा, सम्भाषणद्वारा, कारकाणां तथा विशेषव्याकरणज्ञानं लभते ।

1	2	3	4	5
७. समासः	समासविषये सामान्यज्ञानं वर्धयितुम् ।	अत्र द्विगु, कर्मधारयः, द्वन्द्वसमासानां परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा, उदाहरणद्वारा, कृष्णफलकस्योपयोगेन समासान् बोधयति ।	उदाहरणद्वारा समासज्ञानं प्राप्नोति ।
८. प्रयोगाः	वैविध्ययुक्त वाक्यरचनाकौशल्यं वर्धयितुम् ।	कर्तरि–कर्मणि–भावे प्रयोगाः बोधनीयाः ।	उदाहरणद्वारा, कोष्ठकसाहाय्येन प्रयोगान् बोधयति ।	वाक्यरचनाशैलीं जानाति कर्तृ–कर्म–क्रिया तथा सकर्मक–अकर्मकभेदान् जानाति ।
९. कृदन्त अव्ययानि, सामान्य अव्ययानि, उपसर्गाः च	वाक्यसंयोजन विभजनज्ञानं वर्धयितुम् ।	तुमुन्–क्त्वा–ल्यप् तथा सामान्य अव्ययानां परिचयः । प्र, परा इत्यादि उपसर्गाणां बोधनम् ।	उदाहरणद्वारा, कृष्णफलकस्य उपयोगेन पाठं करोति ।	वाक्यरचनकौशलं जानाति ।
१०. अनुवादः	अनुवादकलावर्धनार्थम् । भाषासौरभं प्रसारयितुम ।	लट्–लङ्–लृट्–विधिलिङ् प्रधानानि वाक्यानि भवेयुः ।	कृष्णफलके वाक्यानां लेखनेन अनुवादकौशलं वर्धयति ।	वाक्यलेखनद्वारा अनुवादकलां जानाति ।
११. क्रमवाचकाः	स्थाननिर्देशज्ञानार्थम् "१–१०० शततम" पर्यन्तं ज्ञानम् वर्धयितुम् ।	शतम् (१–१००) पर्यन्तं क्रमवाचकाः भवेयुः ।	चित्रद्वारा, कोष्ठकद्वारा क्रमवाचकान् बोधयति ।	उच्चारणद्वारा वस्तुवीक्षणद्वारा स्थाननिर्देशज्ञानं प्राप्नोति ।
१२. अलङ्काराः	काव्यसौन्दर्यास्वादनार्थम् ।	उपमा–रूपकम्च बोधयेत् ।	चित्रपटद्वारा, कोष्ठकद्वारा, कृष्णफलकस्योपयोगेन अलङ्कारान् बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठनद्वारा प्रशंसाकौशल्यं प्राप्नोति । अलङ्कारसौन्दर्यं आस्वादयति ।
१३. छन्दः	श्लोकरचनाक्रमबोधनार्थम् ।	छन्दसः सामान्यपरिचयः । 'इन्द्रवज्रा–उपेन्द्रवज्रा' च बोधयेत् । (अनुष्टुभं विहाय)	कोष्ठकद्वारा–चित्रपटद्वारा, कृष्णफलकस्योपयोगेन गुरु–लघुज्ञानं बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठनद्वारा प्रशंसाकौशलं प्राप्नोति । श्लोकरचनाक्रमं जानाति ।

1	2	3	4	5
१४. पत्रम्	लौकिकव्यवहारार्थम्	पितरं–सहोदरं प्रति तथा व्यावहारिकपत्रम् ।	कृष्णफलकस्य उपयोगेन पत्रलेखनक्रमं बोधयति ।	पत्रलेखनद्वारा क्रमानुसारं पत्रलेखनं जानाति ।
१५. प्रबन्धः	अभिव्यक्तिकौशल्यवर्धनार्थम्	जनसंख्यास्फोटः, दूरदर्शनम्, गणराज्योत्सवः इत्यादयः प्रबन्धाः बोधनीयाः ।	कृष्णफलकस्योपयोगेन प्रबन्धलेखनक्रमं बोधयति ।	प्रबन्धलेखनद्वारा अभिव्यक्तिकौशलं प्राप्नोति ।

सूचनाः * नीलनक्षसहितं प्रश्नपत्रिका ।

* वार्षिक पठयोजना ।
* पदकोषः ।
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः ।
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः ।**

अ) रामायणम्   आ) महाभारतम्   इ) पञ्चमहाकाव्यानि   ई) भासनाटक चक्रम्   उ) हितोपदेशः,

ऊ) पञ्चतन्त्रम्   ऋ) वेतालपञ्चविंशतिः   ॠ) कालिदासस्य नाटकानि   ऌ) अमरकोषः,

ए) बृहत्कथा   ऐ) रूपचन्द्रिका   ओ) सिद्धान्तकौमुदी   अं) संस्कृतभारत्याः साहित्यानि,

अः) भर्तृहरेः शतकत्रयम्   क) सुभाषितरत्नभाण्डागारम्   ख) मुकुन्दमाला,   ग) लीलावती,

घ) बृहत्स्तोत्ररत्नाकरः   ङ) चरक–सुश्रुत संहिता   च) अष्टाङ्ग.हृदयम्   छ) बृहज्जातकम्,

ज) वृत्तरत्नाकरः (छन्दः)   झ) चन्द्रालोकः (अलङ्क.ारः)

परिष्कृतपठ्यवस्तु

प्रथमभाषा – संस्कृतम् – २००७–०८

दशमी कक्ष्या

೧೦ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – प्रथमभाषा – संस्कृतम् – दशमी कक्ष्या – २००७–२००८

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೧೦ನೇ ತರಗತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	किमर्थं बोधनीयम् ?	के के अंशाः बोधनीयाः ?	कथं बोधनीयाः ?	कियत् अवगतम् ?
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt / Evaluation**
१. गद्यभागः ।	भाषा वैशिष्ट्यं वैविध्यं च ज्ञातुम् । गद्य काव्येषु अभिरुचिं जनयितुम् । प्राचीन–नवीन गद्य काव्यानां सौन्दर्यं मौल्यं च दर्शयितुम् । कथाप्रकारान् परिचाययितुम् । विविध साहित्यप्रकारेषु रुचिं जनयितुम् ।	प्राचीन–नवीन गद्य काव्यानां परिचयः, छात्रेषु सामाजिक–सांस्कृतिक–नैतिक मौल्य वर्धनयोग्याः पाठाः, ऐतिहासिक प्रेक्षणीय–पुण्यक्षेत्राणां परिचयात्मकाः पाठाः । प्राचीन–नवीन नाटकद्वयम् । संस्कृताभिवृद्धये संस्थानां योगदानं, राष्ट्रिय नायकानां राष्ट्रिय भावैक्य प्रधानाः पाठाः । वेदगणितसम्बद्धः पाठः । सामान्यतः १०–१२ पुष्टद्वयात्मकाः पाठाः भवेयुः । चम्पूकाव्यमपि भवितुम् अर्हन्ति ।	विविध गद्य प्रकाराणां कवीनां परिचयेन सह प्रकृत गद्य पाठानां बोधनम् ।	श्रवण–वाचन–पठन लेखन–एतैः भाषा कौशलैः सह अभिनयद्वारा च गद्य काव्यस्य रसास्वादनं करोति । राष्ट्रभक्तिः–त्याग–परोपकार–स्वावलम्बनादि गुणानां संवर्धनं भवति ।
२. पद्यभागः ।	गीर्वाणवाण्याः पद्यकाव्यस्य सौगन्धं प्रसारयितुम् । प्राचीन–नवीन पद्यकाव्यस्य परिचयद्वारा सन्मार्गं दर्शयितुम् ।	राष्ट्रभक्तिः–सांस्कृतिक नैतिक मौल्यवर्धकाः, रामायण–महाभारत पञ्चमहाकाव्यानां ग्रन्थेभ्यः स्वीकृताः श्लोकाः भवेयुः । स्तोत्राणि–सुभाषितानि आधुनिक कवीनां पद्यानि च भवेयुः ।		

1	2	3	4	5
	पद्यकाव्यस्य रचने–गायने च अभिरुचिम् उत्पादयितुम् ।	पद्यानि वर्णना प्रधानानि गेयगुण विशिष्टानि भवेयुः । प्रत्येकं श्लोकः विविध छन्दसि भवितुमर्हन्ति । ४–५ पाठाः भवेयुः । सामान्यतः १५–१६ श्लोकाः कण्ठपाठार्थं भवेयुः । प्राचीन–नवीन पद्यानि भवितुमर्हन्ति । सामान्यतः प्रत्येकं पद्यपाठः १०–१२ श्लोक्युक्तः भवेत् ।	कवीनां परिचयद्वारा प्राचीन–नवीन पद्य भागान् पाठयति ।	पद्यकाव्येषु अभिरुचिं लभते । माधुर्येण गातुं शक्यते ।
३. व्याकरण भागः	शुद्धरूपेण वाक्यरचना कौशलं जनायितुम् । सम्भाषणकलां – लेखनकलां च वर्धयितुम् । समासविषये सामान्यज्ञानं जनयितुम् । वाक्यरचना कौशल्यं सम्पदयितुम् । वाक्यरचना कौशल्यं काल ज्ञानं च वर्धयितुम् ।	**विसर्गसन्धिः** सकारः, रेफः, लोपः उत्वं च । **कृदन्ताः–** भूत–वर्तमान–विध्यर्थक कृदन्ताः । **समासाः** अव्ययीभावः–बहुव्रीहिः **विशेषव्याकरणांशाः–** अभितः–परितः – साकं –प्रति–भवत्–रोचते–क्रुध्यति–बिभेति–त्रायते । **तिङन्तम्–** पुनरावर्तन द्वारा लिट् लकारस्य परिचयः । विशेष क्रियापदमपि परिचाययि तुं शक्यते ।	कोष्टक–चित्रपट–कृष्ण–फलकस्योपयोगेन बोधयति । उदाहरणद्वारा–दृष्यमाध्यमद्वारा च समासान् बोधयति । उदाहरण वाक्याद्वारा सम्भाषण द्वारा च विशेषव्याकरणांशान् बोधयति । दृश्य–श्रव्य माध्यमद्वारा कृष्ण–फलकस्य साहाय्येन पाठं करोति ।	उदाहरणानि दृष्ट्वा सन्धि प्रकारान् जानाति । उदाहरणद्वारा समासज्ञानं प्राप्नोति । उच्चारणद्वारा–सम्भाषणद्वारा च विशेषव्याकरणज्ञानं लभते । पुरुषत्रयेषु कालज्ञानं प्राप्नोति ।

1	2	3	4	5
	अर्थज्ञानं साधयितुम् ।	**तद्धितान्ताः–** अपत्य–भावः–सम्बन्धार्थकाः, तद्धितान्ताव्ययानि–मतुप् अन्ताः च भवितुम् अर्हन्ति । तर – तम प्रत्ययः **प्रयोगाः–** पुनरावर्तनद्वारा कृत् प्रत्ययान्ताः अपि भवेयुः ।	उदाहरणद्वारा पाठं करोति । उदाहरणद्वारा कृष्ण फलकस्योपयोगेन पाठं बोधयति	वाक्यरचना कौशलं जानाति । वाक्यरचना कौशलं जानाति ।
	काव्यसौन्दर्य आस्वादनार्थम् ।	**अलङ्क.ाराः–** शब्दार्थलंङ्कारयोः परिचयः । उपमा–रूपकम्–श्लेषः–अनन्वयः कारणमाला इत्यादयः ।	चित्रपटद्वारा–कोष्टक–द्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च अलङ्क.ारान् बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठनद्वारा प्रशंसा कौशल्यं प्राप्नोति । अलङ्क.ार–सौन्दर्यं आस्वादयति ।
	श्लोकरचनाक्रमं ज्ञातुम् ।	**छन्दः–** पुनरावर्तनद्वारा वसन्ततिलका–मालिनी–शार्दूलविक्रीडितम् इत्यादयः ।	ऊचत्रपटद्वारा–कोष्टकद्वाराच छन्दसः पाठं बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठन द्वारा श्लोक–रचनाक्रमं जानाति ।
	अनुवादकला वर्धनार्थं, भाषा सौरभं वर्धयितुं च ।	**अनुवादः–** कालानुगुणं–अर्थानुगुणं च लकारान् उपयुज्य परिच्छेदः पृथक् वाक्यानि वा प्रदेयानि ।	वाक्यरचनर्थं प्रोत्साहनं कृत्वा अनुवादकौशलं वर्धयति ।	वाक्यलेखन–उच्चारणद्वरा अनुवाद कौशलम् अधिगच्छति ।
	वाक्यसंयोजना कौशलाभि – वृद्धयर्थम् ।	**नित्यसम्बन्धिशब्दाः–** क्रमवाचकाः –यथा–तथा; यदा–तदा; यावत्–तावत्; यदि–तर्हि इत्यादयः ।	वाक्यानां लेखनेन चित्रद्वारा क्रमवाचकान् बोधयति ।	वाक्यसंयोजनकलां जानाति ।
	लौकिक व्यवहारार्थम्	**पत्रम्–** पुनरावर्तनम् । आवेदनपत्रम् व्यावहारिकपत्रम् इत्यादीनि ।	विविध पत्रलेखनद्वारा, पत्रलेखन सामर्थ्यं वर्धयति ।	पत्रलेखन सामर्थ्यं प्रप्नोति ।

1	2	3	4	5
	अभिव्यक्ति कौशल सम्पादनार्थम्। सामाजिक समस्यानां परिचयार्थम्।	**प्रबन्धः–** संस्कृतभाषायाः गरिमा। राष्ट्रिय भावैक्यम्। सम्पर्कमाध्यमः। सामाजिक समस्या इत्यादयः।	प्रबन्ध लेखनाभ्यासेन अभिव्यक्ति कौशलं वर्धयति।	अभिव्यक्ति कौशलं प्राप्नोति।

सूचनाः * नीलनक्षसहितं प्रश्नपत्रिका।

* वार्षिक पाठयोजना।
* पदकोषः
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः।
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः।**

अ) रामायणं महाभारतं च।　आ) पञ्चमहाकाव्यानि　इ) भासनाटकचक्रम्　ई) हितोपदेशः

उ) पञ्चतन्त्रम्।　उ) वेतालपञ्चविंशतिः　ऋ) कालिदासस्य नाटकानि　ॠ) अमरकोशः

ऌ) बृहत्कथा　ए) रूपचन्द्रिका　ऐ) सिद्धान्तकौमुदी　ओ) संस्कृतभारत्याः साहित्यानि

औ) भर्तृहरेः शतकत्रयम्　अं) सुभाषितभाण्डागारम्　क) मुकुन्दमाला　ख) लीलावती

ग) बृहत्स्तोत्ररत्नाकरः　घ) चरक–सुश्रुतसंहिता　ङ.) अष्टाङ्ग.हृदयम्　च) बृहज्जातकम्

छ) वृत्तरत्नाकरः　झ) चन्द्रालोकः

High School First Language Samskritham – VIII, IX & X

प्रौढशाला प्रथमभाषा – संस्कृतम् ।

आवर्षं बोधनार्थं लभ्यावधयः १८०	VIII	IX	X
सङ्ग.तिः	१५	१५	१५
गद्यम्	५०	५०	५०
पद्यम्	३५	३५	३५
व्याकरणम्	५०	५०	५०
परिहारबोधनम्	१०	१०	१०
परीक्षा	२०	२०	२०
आहत्य	१८०	१८०	१८०

परिष्कृतपठ्यवस्तु

प्रथमभाषा – संस्कृतम् – २००७–०८

अष्टमी कक्ष्या

೮ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – प्रथमभाषा – संस्कृतम् – अष्टमी कक्ष्या – २००७–२००८

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೮ನೇ ತರಗತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	**किमर्थं बोधनीयम् ?**	**के के अंशाः बोधनीयाः ?**	**कथं बोधनीयाः ?**	**कियत् अवगतम् ?**
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt / Evaluation**
१. सङ्गतिः	वर्णानां पदानां च शुध्दोच्चारणे योग्यता–सम्पादनार्थं दोषरहित लेखनकौशलवर्धनार्थं माहेश्वरसूत्रप्राप्ति–विचारं ज्ञातुम् ।	वर्णमाला–संयुक्ताक्षराणां गुणिता क्षराणां च बोधनम् । माहेश्वरसूत्राणि पाणिनेः कथा च । एकमात्रो भवेद्ह्रस्वः . . . . . . श्लोकः योजनीयः ।	सचित्रकोष्ठकं, दृश्य–श्रव्यमाध्यमद्वारा, कृष्ण – फलकस्य साहाय्येन पाठनम् । वर्णमालाभ्यासः पाठ्यपुस्तकस्य आरम्भे भवेत् । प्रत्याहारविषये विवरणं भवेत् ।	वर्णानां श्रवणदर्शनद्वारा उच्चारणकौशलं, लेखन कौशलं च प्राप्नोति । सुन्दरं, शुद्धं, सुस्पष्टं च लिखति । अक्–इक्–इत्यादि प्रत्याहारान् जानाति ।
२. सन्धयः	शब्दविभागपूर्वकं भाषाशैलीमवगन्तुम्	स्वरसन्धयः	कृष्णफलकस्योपयोगेन चित्रकोष्ठक साहाय्येन च पाठनम् ।	उदाहरणानि दृष्ट्वा सन्धिप्रकारान् जानाति ।
३. सुबन्तप्रकरणम्	शुद्धरूपेण भाषायां नैपुण्यं जनयितुम् ।	अजन्तशब्दानां परिचयः–राम, हरि, गुरु, पितृ, रमा, मति, धेनु, ज्ञान, वारि, मधु, तद्, एतद्, किम् अस्मद्, युष्मद् शब्दानां सर्वविभक्ति वचनेषु परिचयः ।	कृष्णफलकस्योपयोगेन कोष्ठकसाहाय्येन च पाठनम् ।	शब्दान् कण्ठस्थीकरोति ।

1	2	3	4	5
	सरलवाक्यरचनार्थं सम्भाषणकौशलं वर्धयितुं च । अन्त–लिङ्ग.–विभक्ति–वचनज्ञानं प्राप्तुम् ।	अन्त–लिङ्ग.–विभक्ति–वचनानां परिचयः ।	उच्चारणद्वारा उपलब्ध वस्तूनां साहाय्येन अन्त–लिङ्ग.–विभक्ति–वचनानां बोधनम् ।	सम्भाषणकौशलं लिङ्ग. विभक्ति वचनज्ञानं च प्राप्नोति ।
४. तिड.न्त प्रकरणम्	वाक्यरचना कौशल्यं वर्धयितुम् । कालज्ञानं अर्थज्ञानं च साधयितुम् । सम्भाषणकौशलं साधयितुम् ।	लट्–लृट्–लोट्–लड्.–लकाराणां परस्मैपदे आत्मनेपदे च परिचयः । अस्–कृ–धात्वोः लट्लकारे परिचयः ।	दृष्यश्रव्यमाध्यमद्वारा कृष्णफलकस्य साहाय्येन च पाठनम् ।	पुरुषत्रयाणां कालत्रयाणां च ज्ञानं प्राप्नोति । लकारपुरुषवचनानुसारं वाक्यरचना समर्थः भवति ।
५. संख्यावाचकाः	संख्याज्ञानं प्राप्तुम् ।	शतपर्यन्तुम् (१–१००)	चित्रद्वारा, कोष्ठकद्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च सड्.ख्यां बोधयति ।	उच्चारणद्वारा, वस्तुवीक्षणद्वारा संख्याज्ञानं प्राप्नोति ।
६. कारकाणि	वाक्यरचना कौशलं वर्धयितुम् ।	कारकाणां सामान्य परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा सम्भाषणद्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च कारकाणां बोधनं करोति ।	उच्चारणद्वारा, सम्भाषण द्वारा च कारकाणां ज्ञानं प्राप्नोति ।
७.विशेषव्याकरणांशाः	निर्दुष्टवाक्यरचना कौशलं वर्धयितुम् ।	विना, नमः, सह, साकम्......... एतेषां परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा उदाहरणद्वारा सम्भाषणद्वारा विशेषव्याकरणांशान् बोधयति ।	उच्चारणद्वारा सम्भाषणद्वारा विशेषव्याकरणज्ञानं प्राप्नोति ।
८. समासः	समासविषये सामान्यज्ञानं कारयितुम् ।	समासानां सामान्यपरिचयः सामान्यतत्पुरुषः, नञ्समासः एतयोः समासयोः बोधनम् । [द्विगु–कर्मधारययोः परिचयः नवम कक्ष्यायां भवेत्]	कोष्ठकद्वारा, उदाहरणद्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च समासानां बोधनं करोति ।	सम्भाषणद्वारा उदाहरणद्वारा च समासज्ञानं प्राप्नोति ।

1	2	3	4	5
९. पत्रम्	लौकिकव्यवहारार्थम्	विरामपत्रम्, मित्रं प्रति पत्रम् ।	कोष्ठकद्वारा कृष्णफलक – स्स्य्योपयोगेन च पत्रलेखन क्रमं बोधयति ।	पत्रलेखनद्वारा क्रमानुसारं पत्रलेखनं जानाति ।
१०. प्रबन्धः	अभिव्यक्तिकौशलवर्धनार्थं सामाजिक समस्यानां परिचयार्थं च	परिसरसंरक्षणम्, वार्तापत्राणि, स्वातन्त्र्योत्सवः, धार्मिकोत्सवः ।	कृष्णफलकस्योपयोगेन प्रबन्धलेखनक्रमं बोधयति ।	प्रबन्धलेखनद्वारा अभिव्यक्तिकौशलं प्राप्नोति ।
११. अनुवादः	अनुवादकलावर्धनार्थम् भाषासौरभं दर्शयितुम् च ।	पाठित लकार प्रधानानि वाक्यानि । गद्यरूपेण भवेत् ।	कृष्णफलके वाक्यानां लेखनेन अनुवादकौशलं बोधयति ।	वाक्यलेखनद्वारा अनुवादकलां जानाति ।
	* अवधेयांशे अवगच्छतांशे अव्ययानां पञ्चवृत्तीनाम् उपसर्गाणां च परिचयः देयः ।			
१२. गद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च ज्ञातुम् संस्कृतसाहित्य प्रकाराणां परिचयार्थम् ।	सरलसम्भाषणम्, वर्णनं, परिसरः, नाटकम्, आधुनिकप्राचीनकथाः, देशभक्तानां जीवनगाथाः, क्रीडा, सांस्कृतिकविषयाः, पर्वदिनानि, आदर्शमहिलाः ऋतवः, वैज्ञानिक स्वास्थ्यम्, ऐतिहासिक धार्मिक सांस्कृतिकक्षेत्राणि, आदर्शबालकथाः (यथा– प्रह्लादः, ध्रुवः, नचिकेताः, भगत्सिंहः, उद्दालकः, इत्यादयः) प्रायः १०–१२ पाठाः भवेयुः । पाठस्तु पृष्ठद्वयात्मकः भवेत् । पाठाः वैविध्यमयाः व्यक्तित्वविकसने सहायकाः च भवेयुः ।	प्रभावपूर्णवाचनद्वारा दृश्यश्रव्यसाधनद्वारा आङ्गि.काभिनयद्वारा सम्भाषणद्वारा उपकथानां समावेशेन, सांस्कृतिक–नैतिक – सामाजिकमौल्यानां संवर्धनपूर्वकं बोधनं करोति ।	सम्भाषण–वाचन–अभिनय–श्रवणद्वारा सत्य–समतागौरवादर–धैर्य–त्याग–परोपकार–स्वावलम्बन–कर्तव्यनिष्ठा–सहिष्णुता राष्ट्रभक्ति–इत्यादिगुणानां संवर्धनां भवति ।

1	2	3	4	5
१३. पद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च ज्ञातुम् । गेयगुणसामार्थ्यं वर्धयितुम् । प्राचीनसंस्कृतपद्यकाव्य प्रकाराणां नवीनसंस्कृत पद्यानां च परिचयार्थम् ।	रामायण महाभारतादिकाव्याधारित पद्यानि, स्तोत्राणि, शिशुगीतम्, प्रसिद्धसुभाषितानि, भवेयुः । अत्र प्रातःस्मरणम्, देशभक्ति–गीतम्, सज्जनप्रशंसा, विद्यायाः महत्त्वम् इत्यादिविषये "अनुष्टुप्" छन्दसि विद्यमानाः १०–१२ श्लोकाः भवेयुः । प्रायाः ५–६ पद्यपाठाः, तेषु पञ्च स्तोत्राणि, दश सुभाषित श्लोकाः कण्ठपाठार्थं भवेयुः । (गानयोग्यम्)	प्रभावपूर्णवाचनद्वारा पदविभागपूर्वकम् अन्वयं कृत्वा सुस्वर वाचनद्वारा पद्यानि भावपूर्ण बोधयति ।	आनन्देन पद्यानि श्रुणोति । माधुर्येण पद्यानि गायति । रसास्वादम् अनुभवति ।

सूचनाः * नीलनक्षसहितं प्रश्नपत्रिका ।
* वार्षिक पाठयोजना ।
* पदकोषः ।
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः ।**

अ) रामायणम्   आ) महाभारतम्   इ) पञ्चमहाकाव्यानि   ई) भासानाटकचक्रम्
उ) हितोपदेशः   ऊ) पञ्चतन्त्रम्   ऋ) वेतालपञ्चविंशतिः   ॠ) अमरकोषः
ऌ) कालिदासस्य नाटकानि   ए) बृहत्कथा   ऐ)रूपचन्द्रिका   ओ) सिद्धान्तकौमुदी
औ) संस्कृतभारत्याः साहित्यानि   अं) भर्तृहरेः शतकत्रयम्   अः) मुकुन्दमाला
क) सुभाषितरत्नभाण्डागारम्   ख) बृहत्स्तोत्ररत्नाकरः   ग) लीलावती
घ) चरक–सुश्रुतसंहिता   ङ) अष्टाङ्ग.हृदयम्   च) बृहज्जातकम्   छ) वृत्तरत्नाकरः
ज) चन्द्रालोकः इत्यादयः ।

परिष्कृतपठ्यवस्तु

प्रथमभाषा – संस्कृतम् – २००७–०८

नवमी कक्ष्या

೯ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – प्रथमभाषा – संस्कृतम् – नवमी कक्ष्या – २००७–२००८
ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೯ನೇ ತರಗತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	किमर्थं बोधनीयम् ?	के के अंशाः बोधनीयाः ?	कथं बोधनीयाः ?	कियत् अवगतम् ?
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt / Evaluation**
१. गद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च बोधयितुम् । गद्यकाव्ये अभिरुचिं जनयितुम् ।	अत्र संस्कृतभाषायाः सामान्यज्ञानं एवं संस्कृत गद्यभागं श्रुत्वा वा पठित्वा अर्थग्रहणम्, अभिव्यक्तिकौशल वर्धनार्थं– सम्भाषणात्मकः पाठः, ऐतिहासिक, आयुर्वेद – योग सम्बद्धः पाठः सांस्कृतिक, प्रेक्षणीय स्थालानां परिचयात्मकाः पाठाः, प्राचीन विज्ञानिनां, समाज सुधारकाणां परिचयः, संस्कृताभिवृद्धये आधुनिक संस्थानां/ व्यक्तीनां योगदानाम् । नीतिकथाः अपि भवेयुः । सामान्यतः ८–१० पाठाः + पृष्टद्वयात्मकः अथवा पृष्टत्रयात्मकः पाठाः भवेयुः । प्राचीन–नवीन नाटकद्वयं भवेत् ।	विविधसाहित्य प्रकाराणां – साहाय्येन, वाचनेन तथा दृश्यमाध्यमेन बोधनम् ।	सम्भाषण, वाचन, अभिनय, श्रवणद्वारा, सत्य, समता, गौरवादर, धैर्य, त्याग, परोपकार, स्वावलम्बन, इत्यादिगुणानां सवर्धनं भवति ।

1	2	3	4	5
२. पद्यभागः	भाषावैशिष्ट्यं वैविध्यं च बोधयितुम् प्राचीन / नवीन पद्यकाव्यस्य परिचयं कारयितुम् । पद्यकाव्ये रुचिं जनयितुम् ।	अत्र रामायण–महाभारत, रघुवंश इत्यादि प्राचीन पद्यकाव्येषु विद्यमानः श्लोकाः, स्तोत्राणि, सुभाषितानि, आधुनिक कवीनां पद्यानि भवेयुः । पाठः देशभक्तिपूरितः च भवेत् । नीतियुक्ताः, वर्णनाप्रधानाः च भवेत् । सामान्यतः ४–६ पद्यपाठाः भवेयुः ।	कवीनां परिचयद्वारा प्राचीन–नवीन संस्कृत पद्यसाहित्यस्योपयोगेन, वाचनेन, पद्यबोधनम् ।	पद्यकाव्ये अभिरुचिं लभते । मधुरं गातुं जानाति ।
३. व्याकरणभागः (पूर्वतन कक्ष्यासु पाठित व्याकरणाशाः तत्तत् व्याकरणपाठस्य आरम्भे स्मारणीयाः) **<u>सुबन्तप्रकरणम्</u>**	शुद्धरूपेण भाषाप्रौढिमां जनयितुम् । रचनाकौशलं वर्धयितुम् ।	अत्र सामान्यतः नदी–राजन्–मनस्, भवत्, सर्व इत्यादि शब्दानां परिचयः ।	कोष्ठक, पाठ्यपुस्तक, शब्दरूपावली, कृष्णफलकस्य, उपयोगेन 'सुबन्तप्रकरणम्' बोधयति ।	शब्दानां श्रवणेन, वाचनेन, लेखनद्वारा सुबन्तशब्दान् जानाति । लिङ्ग–विभक्ति–वचनपूर्वकं प्रयोगकौशलं जानाति ।
४. सन्धयः	शब्दविभागपूर्वक भाषाशैलीमवगन्तुम् ।	**<u>व्यञ्जनसन्धयः</u>**–जश्त्व, अनुनासिक, श्चुत्व, ष्टुत्व, परसवर्णः, अनुस्वारः च ।	कोष्ठक, चित्रपट, कृष्णफलकस्य उपयोगेन सन्धीनां बोधनं करोति ।	उदाहरणानि दृष्ट्वा सन्धिप्रकारान् जानाति ।
५. तिङन्तप्रकरणम्	वाक्यरचनाकौशलं वर्धयितुम् । कालज्ञानं वर्धयितुम् । अर्थज्ञानं साधयितुम् । सम्भाषणकौशलं–साधयितुम् ।	लट्–लङ्–लोट्–लृट् लकारैः सह विधिलिङ् लकारस्य परिचयः । तथा च 'अस्–कृ' धातोः लङ् लकारस्य परिचयः ।	दृश्यश्रव्यमाध्यमद्वारा, कृष्णफलकस्य साहय्येन पाठंकरोति ।	पुरुषत्रयाणां कालत्रयाणां च ज्ञानं प्राप्नोति । वचनानुसारं वाक्यं कर्तुं समर्थः भवति ।
६. कारकपरिचयः विशेषव्याकरणांशाः च	कारकाणां सम्पूर्ण परिचयं कर्तुम् । वाक्यरचनाकौशलं वर्धयितुम् ।	कारकाणां सम्पूर्ण परिचयः । प्राक्–बहिः–परितः–उभयतः–अन्तरा इत्यादीनां परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा, सम्भाषणद्वारा, उदाहरणवाक्यद्वारा कारकाणां तथा विशेषव्याकरणांशानां बोधनं करोति ।	उच्चारणद्वारा, सम्भाषणद्वारा, कारकाणां तथा विशेषव्याकरणज्ञानं लभते ।

1	2	3	4	5
७. समासः	समासविषये सामान्यज्ञानं वर्धयितुम् ।	अत्र द्विगु, कर्मधारयः, द्वन्द्वसमासानां परिचयः ।	कोष्ठकद्वारा, उदाहरणद्वारा, कृष्णफलकस्योपयोगेन समासान् बोधयति ।	उदाहरणद्वारा समासज्ञानं प्राप्नोति ।
८. प्रयोगाः	वैविध्ययुक्त वाक्यरचनाकौशल्यं वर्धयितुम् ।	कर्तरि–कर्मणि–भावे प्रयोगाः बोधनीयाः ।	उदाहरणद्वारा, कोष्ठकसाहाय्येन प्रयोगान् बोधयति ।	वाक्यरचनाशैलीं जानाति कर्तृ–कर्म–क्रिया तथा सकर्मक–अकर्मकभेदान् जानाति ।
९. कृदन्त अव्ययानि, सामान्य अव्ययानि, उपसर्गाः च	वाक्यसंयोजन विभजनज्ञानं वर्धयितुम् ।	तुमुन्–क्त्वा–ल्यप् तथा सामान्य अव्ययानां परिचयः । प्र, परा इत्यादि उपसर्गाणां बोधनम् ।	उदाहरणद्वारा, कृष्णफलकस्य उपयोगेन पाठं करोति ।	वाक्यरचनकौशलं जानाति ।
१०. अनुवादः	अनुवादकलावर्धनार्थम् । भाषासौरभं प्रसारयितुम ।	लट्–लङ्.–लृट्–विधिलिङ्. प्रधानानि वाक्यानि भवेयुः ।	कृष्णफलके वाक्यानां लेखनेन अनुवादकौशलं वर्धयति ।	वाक्यलेखनद्वारा अनुवादकलां जानाति ।
११. क्रमवाचकाः	स्थाननिर्देशज्ञानार्थम् "१–१०० शततम" पर्यन्तं ज्ञानम् वर्धयितुम् ।	शतम् (१–१००) पर्यन्तं क्रमवाचकाः भवेयुः ।	चित्रद्वारा, कोष्ठकद्वारा क्रमवाचकान् बोधयति ।	उच्चारणद्वारा वस्तुवीक्षणद्वारा स्थाननिर्देशज्ञानं प्राप्नोति ।
१२. अलङ्काराः	काव्यसौन्दर्यास्वादनार्थम् ।	उपमा–रूपकम्च बोधयेत् ।	चित्रपटद्वारा, कोष्ठकद्वारा, कृष्णफलकस्योपयोगेन अलङ्.ारान् बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठनद्वारा प्रशंसाकौशल्यं प्राप्नोति । अलङ्.ारसौन्दर्यं आस्वादयति ।
१३. छन्दः	श्लोकरचनाक्रमबोधनार्थम् ।	छन्दसः सामान्यपरिचयः । 'इन्द्रवज्रा–उपेन्द्रवज्रा' च बोधयेत् । (अनुष्टुभं विहाय)	कोष्ठकद्वारा–चित्रपटद्वारा, कृष्णफलकस्योपयोगेन गुरु–लघुज्ञानं बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठनद्वारा प्रशंसाकौशलं प्राप्नोति । श्लोकरचनाक्रमं जानाति ।

1	2	3	4	5
१४. पत्रम्	लौकिकव्यवहारार्थम्	पितरं–सहोदरं प्रति तथा व्यावहारिकपत्रम् ।	कृष्णफलकस्य उपयोगेन पत्रलेखनक्रमं बोधयति ।	पत्रलेखनद्वारा क्रमानुसारं पत्रलेखनं जानाति ।
१५. प्रबन्धः	अभिव्यक्तिकौशल्यवर्धनार्थम्	जनसंख्यास्फोटः, दूरदर्शनम्, गणराज्योत्सवः इत्यादयः प्रबन्धाः बोधनीयाः ।	कृष्णफलकस्योपयोगेन प्रबन्धलेखनक्रमं बोधयति ।	प्रबन्धलेखनद्वारा अभिव्यक्तिकौशलं प्राप्नोति ।

सूचनाः * नीलनक्षसहितं प्रश्नपत्रिका ।

* वार्षिक पठयोजना ।
* पदकोषः ।
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः ।
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः ।**

अ) रामायणम्　आ) महाभारतम्　इ) पञ्चमहाकाव्यानि　ई) भासनाटक चक्रम्　उ) हितोपदेशः,

ऊ) पञ्चतन्त्रम्　ऋ) वेतालपञ्चविंशतिः　ॠ) कालिदासस्य नाटकानि　ऌ) अमरकोषः,

ए) बृहत्कथा　ऐ) रूपचन्द्रिका　ओ) सिद्धान्तकौमुदी　अं) संस्कृतभारत्याः साहित्यानि,

अः) भर्तृहरेः शतकत्रयम्　क) सुभाषितरत्नभाण्डागारम्　ख) मुकुन्दमाला,　ग) लीलावती,

घ) बृहत्स्तोत्ररत्नाकरः　ड) चरक–सुश्रुत संहिता　च) अष्टाङ्ग.हृदयम्　छ) बृहज्जातकम्,

ज) वृत्तरत्नाकरः (छन्दः)　झ) चन्द्रालोकः (अलङ्क.ारः)

परिष्कृतपठ्यवस्तु

प्रथमभाषा – संस्कृतम् – २००७–०८

दशमी कक्ष्या

೧೦ನೇ ತರಗತಿ

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು

ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತ

೨೦೦೭–೦೮

परिष्कृत पठ्यवस्तु – प्रथमभाषा – संस्कृतम् – दशमी कक्ष्या – २००७–२००८

ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪಠ್ಯವಸ್ತು ೧೦ನೇ ತರಗತಿ ಪ್ರಥಮಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ ೨೦೦೭–೦೮

1	2	3	4	5
पाठ्यवस्तु किम् ?	किमर्थं बोधनीयम् ?	के के अंशाः बोधनीयाः ?	कथं बोधनीयाः ?	कियत् अवगतम् ?
What is to be taught ?	**Why it should be taught ?**	**How much to be taught ?**	**How it should be taught ?**	**How much is Learnt / Evaluation**
१. गद्यभागः ।	भाषा वैशिष्ट्यं वैविध्यं च ज्ञातुम् । गद्य काव्येषु अभिरुचिं जनयितुम् । प्राचीन–नवीन गद्य काव्यानां सौन्दर्यं मौल्यं च दर्शयितुम् । कथाप्रकारान् परिचाययितुम् । विविध साहित्यप्रकारेषु रुचिं जनयितुम् ।	प्राचीन–नवीन गद्य काव्यानां परिचयः, छात्रेषु सामाजिक–सांस्कृतिक–नैतिक मौल्य वर्धनयोग्याः पाठाः, ऐतिहासिक प्रेक्षणीय–पुण्यक्षेत्राणां परिचयात्मकाः पाठाः । प्राचीन–नवीन नाटकद्वयम् । संस्कृताभिवृद्धये संस्थानां योगदानं, राष्ट्रिय नायकानां राष्ट्रिय भावैक्य प्रधानाः पाठाः । वेदगणितसम्बद्धः पाठः । सामान्यतः १०–१२ पुष्टद्वयात्मकाः पाठाः भवेयुः । चम्पूकाव्यमपि भवितुम् अर्हन्ति ।	विविध गद्य प्रकाराणां कवीनां परिचयेन सह प्रकृत गद्य पाठानां बोधनम् ।	श्रवण–वाचन–पठन लेखन–एतैः भाषा कौशलैः सह अभिनयद्वारा च गद्य काव्यस्य रसास्वादनं करोति । राष्ट्रभक्तिः–त्याग–परोपकार–स्वावलम्बनादि गुणानां संवर्धनं भवति ।
२. पद्यभागः ।	गीर्वाणवाण्याः पद्यकाव्यस्य सौगन्धं प्रसारयितुम् । प्राचीन–नवीन पद्यकाव्यस्य परिचयद्वारा सन्मार्गं दर्शयितुम् ।	राष्ट्रभक्तिः–सांस्कृतिक नैतिक मौल्यवर्धकाः, रामायण–महाभारत पञ्चमहाकाव्यानां ग्रन्थेभ्यः स्वीकृताः श्लोकाः भवेयुः । स्तोत्राणि–सुभाषितानि आधुनिक कवीनां पद्यानि च भवेयुः ।		

1	2	3	4	5
	पद्यकाव्यस्य रचने–गायने च अभिरुचिम् उत्पादयितुम् ।	पद्यानि वर्णना प्रधानानि गेयगुण विशिष्टानि भवेयुः । प्रत्येकं श्लोकः विविध छन्दसि भवितुमर्हन्ति । ४–५ पाठाः भवेयुः । सामान्यतः १५–१६ श्लोकाः कण्ठपाठार्थं भवेयुः । प्राचीन–नवीन पद्यानि भवितुमर्हन्ति । सामान्यतः प्रत्येकं पद्यपाठः १०–१२ श्लोकयुक्तः भवेत् ।	कवीनां परिचयद्वारा प्राचीन–नवीन पद्य भागान् पाठयति ।	पद्यकाव्येषु अभिरुचिं लभते । माधुर्येण गातुं शक्यते ।
३. व्याकरण भागः	शुद्धरूपेण वाक्यरचना कौशलं जनायितुम् । सम्भाषणकलां – लेखनकलां च वर्धयितुम् । समासविषये सामान्यज्ञानं जनयितुम् । वाक्यरचना कौशल्यं सम्पदयितुम् । वाक्यरचना कौशल्यं काल ज्ञानं च वर्धयितुम् ।	**<u>विसर्गसन्धिः</u>** सकारः, रेफः, लोपः उत्वं च । **<u>कृदन्ताः–</u>** भूत–वर्तमान–विध्यर्थक कृदन्ताः । **<u>समासाः</u>** अव्ययीभावः–बहुव्रीहिः **<u>विशेषव्याकरणांशाः–</u>** अभितः–परितः – साकं –प्रति–भवत्–रोचते–क्रुध्यति–बिभेति–त्रायते । **<u>तिङ.न्तम्–</u>** पुनरावर्तन द्वारा लिट् लकारस्य परिचयः । विशेष क्रियापदमपि परिचाययि तुं शक्यते ।	कोष्टक–चित्रपट–कृष्ण–फलकस्योपयोगेन बोधयति । उदाहरणद्वारा–दृष्यमाध्यमद्वारा च समासान् बोधयति । उदाहरण वाक्याद्वारा सम्भाषण द्वारा च विशेषव्याकरणांशान् बोधयति । दृश्य–श्रव्य माध्यमद्वारा कृष्ण–फलकस्य साहाय्येन पाठं करोति ।	उदाहरणानि दृष्ट्वा सन्धि प्रकारान् जानाति । उदाहरणद्वारा समासज्ञानं प्राप्नोति । उच्चारणद्वारा–सम्भाषणद्वारा च विशेषव्याकरणज्ञानं लभते । पुरुषत्रयेषु कालज्ञानं प्राप्नोति ।

1	2	3	4	5
	अर्थज्ञानं साधयितुम् ।	**तद्धितान्ताः–** अपत्य–भावः–सम्बन्धार्थकाः, तद्धितान्ताव्ययानि–मतुप् अन्ताः च भवितुम् अर्हन्ति । तर – तम प्रत्ययः **प्रयोगाः–** पुनरावर्तनद्वारा कृत् प्रत्ययान्ताः अपि भवेयुः ।	उदाहरणद्वारा पाठं करोति । उदाहरणद्वारा कृष्ण फलकस्योपयोगेन पाठं बोधयति	वाक्यरचना कौशलं जानाति । वाक्यरचना कौशलं जानाति ।
	काव्यसौन्दर्य आस्वादनार्थम् ।	**अलङ्क.ाराः–** शब्दार्थलंङ्कारयोः परिचयः । उपमा–रूपकम्–श्लेषः–अनन्वयः कारणमाला इत्यादयः ।	चित्रपटद्वारा–कोष्टक–द्वारा कृष्णफलकस्योपयोगेन च अलङ्क.ारान् बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठनद्वारा प्रशंसा कौशल्यं प्राप्नोति । अलङ्क.ार–सौन्दर्यं आस्वादयति ।
	श्लोकरचनाक्रमं ज्ञातुम् ।	**छन्दः–** पुनरावर्तनद्वारा वसन्ततिलका–मालिनी–शार्दूलविक्रीडितम् इत्यादयः ।	ऊचत्रपटद्वारा–कोष्टकद्वाराच छन्दसः पाठं बोधयति ।	श्रवण–मनन–पठन द्वारा श्लोक–रचनाक्रमं जानाति ।
	अनुवादकला वर्धनार्थं, भाषा सौरभं वर्धयितुं च ।	**अनुवादः–** कालानुगुणं–अर्थानुगुणं च लकारान् उपयुज्य परिच्छेदः पृथक् वाक्यानि वा प्रदेयानि ।	वाक्यरचनर्थं प्रोत्साहनं कृत्वा अनुवादकौशलं वर्धयति ।	वाक्यलेखन–उच्चारणद्वरा अनुवाद कौशलम् अधिगच्छति ।
	वाक्यसंयोजना कौशलाभि – वृद्धयर्थम् ।	**नित्यसम्बन्धिशब्दाः–** क्रमवाचकाः –यथा–तथा; यदा–तदा; यावत्–तावत्; यदि–तर्हि इत्यादयः ।	वाक्यानां लेखनेन चित्रद्वारा क्रमवाचकान् बोधयति ।	वाक्यसंयोजनकलां जानाति ।
	लौकिक व्यवहारार्थम्	**पत्रम्–** पुनरावर्तनम् । आवेदनपत्रम् व्यावहारिकपत्रम् इत्यादीनि ।	विविध पत्रलेखनद्वारा, पत्रलेखन सामर्थ्यं वर्धयति ।	पत्रलेखन सामर्थ्यं प्रप्नोति ।

1	2	3	4	5
	अभिव्यक्ति कौशल सम्पादनार्थम् । सामाजिक समस्यानां परिचयार्थम् ।	<u>प्रबन्धः–</u> संस्कृतभाषायाः गरिमा । राष्ट्रिय भावैक्यम् । सम्पर्कमाध्यमः । सामाजिक समस्या इत्यादयः ।	प्रबन्ध लेखनाभ्यासेन अभिव्यक्ति कौशलं वर्धयति ।	अभिव्यक्ति कौशलं प्राप्नोति ।

<u>सूचनाः</u> * नीलनक्षसहितं प्रश्नपत्रिका ।

* वार्षिक पाठयोजना ।
* पदकोषः
* पाठस्य अन्ते अवधेयांशाः योजनीयाः ।
* **पाठ्यपुस्तक रचनावसरे परामर्शनयोग्याः ग्रन्थाः ।**

अ) रामायणं महाभारतं च । आ) पञ्चमहाकाव्यानि इ) भासनाटकचक्रम् ई) हितोपदेशः

उ) पञ्चतन्त्रम् । उ) वेतालपञ्चविंशतिः ऋ) कालिदासस्य नाटकानि ॠ) अमरकोशः

ऌ) बृहत्कथा ए) रूपचन्द्रिका ऐ) सिद्धान्तकौमुदी ओ) संस्कृतभारत्याः साहित्यानि

औ) भर्तृहरेः शतकत्रयम् अं) सुभाषितभाण्डागारम् क) मुकुन्दमाला ख) लीलावती

ग) बृहत्स्तोत्ररत्नाकरः घ) चरक–सुश्रुतसंहिता ङ.) अष्टाङ्ग.हृदयम् च) बृहज्जातकम्

छ) वृत्तरत्नाकरः झ) चन्द्रालोकः